

Pro Ministerstvo zahraničních věcí ČR

SOUHRNNÁ VÝZKUMNÁ ZPRÁVA ZA ROK 2018

JAN EICHLER

SOUHRNNÁ VÝZKUMNÁ ZPRÁVA ZA ROK 2018 VYPRACOVANÁ V RÁMCI PROJEKTU TA ČR ÉTA TL01000432: MIGRACE Z OBLASTI BLÍZKÉHO VÝCHODU, SUBSAHARSKÉ AFRIKY A ASIE: GEOPOLITICKÉ A BEZPEČNOSTNÍ SOUVISLOSTI, DŮSLEDKY A DOPORUČENÍ PRO ČR

Tato souhrnná výzkumná zpráva je výsledkem aplikovaného výzkumu Ústavu mezinárodních vztahů, v.v.i., pro Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (MZV) v rámci projektu TA ČR ÉTA TL01000432: Migrace z oblasti Blízkého východu, subsaharské Afriky a Asie: geopolitické a bezpečnostní souvislosti, důsledky a doporučení pro ČR.

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

T A
Č R

OBSAH

Úvod.....	3
1. Mezinárodní migrace a její význam.....	3
2. Integrace Syřanů v Turecku.....	5
3. Uprchlíci v Jordánsku a v Libanonu.....	7
4. Evropské reakce na migrační krizi z roku 2015.....	9
5. Migrace ze subsaharské Afriky do EU.....	11
Závěr.....	13
Doporučení.....	15

ÚVOD

V průběhu prvního roku grantového projektu se pozornost zaměřila na několik aktuálních námětů na poli migrace a jejích důsledků pro země EU. Všechny tyto náměty byly předem prokonzultovány s aplikačním garantem grantového projektu a stejně tak byly konzultovány i v průběhu zpracování. Právě touto cestou se nadále zdokonalovalo propojování nabídky a poptávky. Konkrétně se jednalo o následující náměty: integrace Syřanů v Turecku, uprchlíci v Jordánsku a v Libanonu, evropské reakce na migrační krizi z roku 2015 a migrace ze subsaharské Afriky do EU. Tato souhrnná výzkumná zpráva je tedy zpracována na základě čtyř doposud zpracovaných policy paperů, které se zabývaly stavem migrace v jednotlivých regionech a jejich mezinárodněpolitickými souvislostmi a důsledky.

1. MEZINÁRODNÍ MIGRACE A JEJÍ VÝZNAM

V rámci našeho projektu se tímto námětem zabývá přední česká odbornice na poli mezinárodního práva, doc. PhDr. JUDr. Veronika Bílková, E.MA., Ph.D. Ta ve svých analýzách, které budou základem pro navazující policy papers, zdůrazňuje, že v roce 2018 bylo na světě podle odhadů přibližně 244 milionů mezinárodních migrantů (*international migrant*). Jedná se o osoby, které se dlouhodobě nacházejí mimo území státu, jehož státní občanství mají.¹ To představuje zhruba 3,3 % světové populace.

Do skupiny mezinárodních migrantů jsou řazeny různé kategorie osob – migrující pracovníci (*migrant workers*), uprchlíci/žadatelé o azyl (*refugees/asylum applicants*), váleční uprchlíci (*war refugees*) či nelegální migranti (*illegal migrants*). Do kategorie mezinárodních migrantů nespádají tzv. vnitřně přesídlené osoby (*internally displaced persons*), které sice také z různých důvodů opustily místo svého obvyklého pobytu, ale setrvávají na území svého státu. V současné době je takových osob ve světě cca 31 milionů.² Pokračuje tak trend nárůstu celkového počtu mezinárodních migrantů, který se od sedmdesátých let postupně ztrojnásobil. Podle údajů Mezinárodní organizace pro migraci (*International Organization for Migration, OIM*) tvoří většinu migrantů (72 %) lidé v produktivním věku (20–64 let), poměr mužů a žen je 52 : 48 %.³ Důvodem je skutečnost, že převážná většina migrantů odchází ze země původu ve snaze najít si lepší možnost uplatnění v jiném státě.

Na mezinárodní úrovni byly v roce 2018 přijaty dva významné, byť právně nezávazné instrumenty. První z nich má plný název *Globální kompakt pro bezpečnou, řízenou a legální migraci (Global compact for safe, orderly and regular migration)*.⁴ Byl přijat na mezivládní konferenci v Marrákeši konané 10.–11. 12. 2018 a podpořilo ho Valné shromáždění OSN 19. 12. 2018. Česká republika patřila spolu s Izraelem, Maďarskem, Polskem a USA mezi pět států, které hlasovaly proti jeho přijetí. Tento dokument nastavuje obecné parametry migrace a snaží se zajistit mezinárodní spolupráci v oblasti, kterou nemohou řešit jednotlivé státy (např. potírání nelegální migrace).

¹ Viz OIM, *World Migration Report 2018*, Geneva, 2017, s. 2.

² IDMC, *Global Report on Internal Displacement*, 2018, s. v.

³ OIM, *World Migration Report 2018*, Geneva, 2017, s. 17.

⁴ Text v angličtině je k dispozici online: <http://undocs.org/en/A/CONF.231/3> (cit. 16. 1. 2019).

Druhý dokument má název *Globální kompakt pro uprchlíky (Global Compact for Refugees)*⁵ a byl přijat Valným shromážděním OSN 17. 12. 2018, tentokrát i s podporou České republiky (proti hlasovaly Maďarsko a USA). Liší se svým zaměřením a mírou konkrétnosti. Podrobnější rozbor obou dokumentů předloží doc. Bílková v rámci řešení projektu v roce 2019.

Pro úplnost autorka dodává, že změn v roce 2018 nedoznalo ani právní vymezení klíčových pojmů migračního a uprchlického práva. Uprchlík je nadále, v souladu s článkem 1 Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951, definován jako jakákoli osoba, která „*se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, /a/ je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti*“ (článek 1(A)(2)).

Migrant, či mezinárodní migrant, není právní kategorie, proto mezinárodní právo nemá zakotveno jeho vymezení. Tento pojem se používá deskriptivně k popisu osob nacházejících se dlouhodoběji mimo zemi svého původu, popř. v širším pojetí i na osoby migrující v rámci země původu (mezi něž spadají též tzv. vnitřně přesídlené osoby uvedené výše). Podmínky pro legální migraci si stanovují státy samostatně, stejně jako sankce za migraci nelegální.

Deskriptivním účelům slouží také pojem válečný uprchlík, jímž se rozumí osoba, která opustila místo, resp. stát svého původu z důvodů souvisejících s ozbrojeným konfliktem, který tam probíhá. Váleční uprchlíci obvykle nemají nárok na získání statusu uprchlíka, neboť u nich chybí prvek individualizovaného pronásledování. Může jim ale být udělena tzv. doplňková ochrana, jež je určena lidem, kteří „*nesplňují důvody pro udělení azylu, /je-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že /zde/ jsou důvodné obavy, že pokud by byl cizinec vrácen do státu, jehož je státním občanem, [...] hrozilo by mu skutečné nebezpečí vážné újmy*“ (§14a Zákona o azylu). Za vážnou újmu se považuje např. udělení trestu smrti, mučení či vážné ohrožení života civilisty. Evropské právo vedle toho zná tzv. dočasnou ochranu,⁶ která je určena pro případy „*hromadného přílivu nebo bezprostředně hrozícího hromadného přílivu vysídlených osob ze třetích zemí, které se nemohou vrátit do země původu*“ (článek 2a) směrnice), tento instrument ale není příliš využíván a např. nebyl využit ani během krize v letech 2014–2015.

Problematika mezinárodní migrace je o to aktuálnější, že evropské země nadále patří k hlavním cílům mezinárodních migrantů. Jejich příliv vyvrcholil v roce 2015, kdy do Evropy přišel téměř milion lidí. Byli to migranti z oblasti Blízkého a Středního východu. Ale v roce 2018 již počet migrantů z oblastí mimo Evropu výrazně poklesl, a to na cca 142 000 osob.⁷

⁵ Text v angličtině je k dispozici online: <https://www.unhcr.org/excom/unhcrannual/5ba3a5d44/report-united-nations-high-commissioner-refugees-part-ii-global-compact.html> (cit. 16. 1. 2019).

⁶ Council Directive 20 01/55/EC of 20 July 2001 on *Minimum Standards for Giving Temporary Protection in the Event of a Mass Influx of Displaced Persons and on Measures Promoting a Balance of Efforts Between Member States in Receiving such Persons and Bearing the Consequences Thereof*.

⁷ OIM, *Flow Monitoring. Europe*, 2018, online: <http://migration.iom.int/europe?type=migrants-presence> (cit. 16. 1. 2019).

Hlavními destinacemi dlouhodobě zůstávají Německo, státy jižní Evropy (Řecko, Itálie, Španělsko), Francie, Velká Británie a některé další státy západní Evropy (Švýcarsko, Švédsko). Platí to jak pro migrující pracovníky, tak pro uprchlíky žádající o azyl. Zvláště velkou pozornost veřejnosti a médií vzbuzuje druhá kategorie, jejíž členové pocházejí zejména ze zemí Blízkého východu (Sýrie, Irák, Írán), Středního východu (Afgánistán, Pákistán) a Afriky (Eritrea). Data Evropského podpůrného úřadu pro otázky azylu (*European Asylum Support Office*, EASO) uvádějí, že většina žadatelů o azyl v řízení na národní úrovni neuspěla, menšině pak byl udělen buď azyl/status uprchlíka, nebo získali podpůrnou ochranu.⁸ Pokud jde o věkové a genderové složení této kategorie osob, to se liší od běžného profilu mezinárodních migrantů v tom, že zde převažují mladší lidé (18–30 let) a muži (60 % muži, 20 % ženy, 20 % děti).

Pokud jde o Českou republiku, ta patří mezi země s nižším počtem mezinárodních migrantů. Cizinců (bez azylantů) žije na našem území podle údajů zpracovaných Člověkem v tísní cca 520 000.⁹ O status uprchlíka (tzv. mezinárodní ochrana) v období od ledna do listopadu 2018 zažádalo v České republice 1537 osob, z toho v 315 případech se jednalo o opakovanou žádost. Oproti předchozímu roku došlo k nárůstu počtu o 91 žádostí. Téměř třetina žadatelů byli občané Ukrajiny.

Azyl byl v ČR udělen 2 % žadatelů, dalších 8 % získalo doplňkovou ochranu. Nelegálních migrantů bylo v ČR za rok 2018 zadrženo 4992, což představuje nárůst oproti roku 2017 o 254 osoby. Nejčastěji se jedná o osoby z východní Evropy, střední Asie či Vietnamu, které v ČR zůstanou po skončení povolení k pobytu. Osob tranzitujících přes ČR, obvykle směrem ze Slovenska do Německa, bylo během roku 2018 zadrženo celkem 191 (o 19 více než v roce 2017) – nejčastěji šlo o občany Iráku, Sýrie, Afgánistánu a Nigérie.¹⁰

Český Zákon o azylu (viz §3) vychází z mezinárodních vymezení. Status uprchlíka je tedy vázán jednak na pobyt mimo zemi původu, jednak na strach z individualizovaného pronásledování. V rámci české právní úpravy týkající se migrace, nedošlo v roce 2018 k žádným významným změnám. Hlavní legislativní akty vznikly již v období devadesátých let (Zákon č. 325/1999 Sb. o azylu, Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky), popř. počátkem minulého desetiletí (Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců).

2. INTEGRACE SYŘANŮ V TURECKU

Velice aktuálním a zajímavým námětem po roce 2015 je nenahraditelná úloha Turecka, kam směřovalo mnoho Syřanů. Právě tato země je jednoznačně nejčastější destinací uprchlíků z oblasti MENAP, právě v Turecku se z velké části rozhoduje o tom, jak velká část migrantů se může integrovat mimo své rodné země a jak velká část z nich a hlavně za jakých podmínek se bude moci vrátit zpět do svých rodných zemí.

⁸ EASO, *Latest Asylum Trends*, November 2018, online: <https://www.easo.europa.eu/latest-asylum-trends> (cit. 16. 1. 2019).

⁹ Člověk v tísní, *Migrace v číslech*, online: <https://www.clovekvtisni.cz/migracni-statistiky-4518gp> (cit. 16. 1. 2019).

¹⁰ Policie ČR – služba cizinecké policie, *Nelegální migrace v České republice za rok 2018*, online: <https://www.policie.cz/clanek/nelegalni-migrace-v-ceske-republice-za-rok-2018.aspx> (cit. 16. 1. 2019).

Problematikou integrace v Turecku se ve svém policy paperu zabývala Ing. Kristýna Tamchynová.¹¹ Uvádí v něm, že Turecko hostí největší počet Syřanů na světě. Dřívější dočasná krizová pomoc se změnila v dlouhodobou situaci, a tak sílí tlak na posun projektů od humanitárních k rozvojovým. V tomto duchu je třeba nadále posilovat místní kapacity, ale přitom nezapomínat na základní humanitární pomoc pro ty, kdo ji stále potřebují. Důležitá je součinnost různých aktérů, občanské společnosti, státu i mezinárodních aktérů. Aktivity občanské společnosti jsou ovlivňovány jak tradičně silnou rolí státu, tak také současnou politickou situací v Turecku. Jen pomalu jsou překonávány politické, etnické aj. dělící linie mezi jednotlivými aktéry, navíc ani koexistence lokálních NGOs a INGOs není bez komplikací, místní NGOs by se rády více zapojily a získaly více financí. Projekty by tedy měly inherentně podporovat a rozvíjet spolupráci jednotlivých aktérů.

Jedním z hlavních mezinárodních aktérů, kteří se zapojují do řešení syrské migrační krize a spolupracují s tureckou vládou, je Evropská unie. Její projekty jsou financovány skrze tzv. *The EU Facility for Refugees in Turkey*¹² a zabírají široké spektrum aktivit jak humanitárního, tak rozvojového charakteru. EU na projektech spolupracuje s celou řadou partnerů. Specifickým problémem je ale dostupnost a velikost nabízených EU grantů. Malí aktéři buď přímo nejsou způsobilými žadateli, nebo nemají na takové financování kapacitu. Zároveň je v takovém systému třeba efektivně agregovat menší potřeby. Existuje tu tedy prostor pro zapojení národních donorů prostřednictvím malých projektů či specifických darů, nicméně je důležité, aby tyto menší iniciativy nenarušovaly zapojení a poskytování prostředků pro aktivity EU jako takové.

Podstatným vlnkovým projektem, na kterém se EU podílí, je tzv. *Emergency Social Safety Net* (ESSN), kdy potřebné uprchlické rodiny získávají finanční příspěvek (120TL/osoba/měsíc).¹³ Existuje i tzv. *Conditional Cash Transfer for Education project* (CCTE).¹⁴ Další částku rodina obdrží, pokud děti pravidelně chodí do školy. Tyto příspěvky jsou převáděny na speciální debetní kartu, se kterou mohou lidé platit za to, co potřebují. Přestože je pozitivně hodnocen fakt, že tento systém dává uprchlíkům svobodu volby jak hospodařit s prostředky a umožňuje jim větší samostatnost, vzhledem k délce pobytu Syřanů v Turecku je zpochybňována bezpodmínečnost pomoci typu ESSN oproti např. podmíněné návštěvě určitého kurzu apod.

Kromě obecného, jazykového i profesního vzdělávání je vzhledem k dlouhodobé povaze pobytu Syřanů v Turecku kladen důraz i na posílení sociální soudržnosti. Je však třeba vzít v potaz nejen soužití s většinovou společností,

¹¹ *Návrat v nedohlednu: Integrovaní Syřanů v Turecku?* Policy paper, Ústav mezinárodních vztahů, 11/2018. Online: <https://iir.cz/article/navrat-v-nedohlednu-integrovani-syranu-v-turecku> (cit. 16. 1. 2019).

¹² *The EU Facility for Refugees in Turkey*. European Commission, 2018. Online: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news_corner/migration_en (cit. 16. 1. 2019).

¹³ *The ESSN card*. World Food Programme and European Union, 2017. Online: <https://www.essncard.com/about-card/> (cit. 18. 1. 2019).

¹⁴ „Syrian Crisis Humanitarian Relief Operation“, říjen 2018. Turkish Red Crescent Migration & Refugee Services Department, 2018. Online: <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/october-2018-syria-crisis-humanitarian-relief-operation-21-11-2018-68705489.pdf> (cit. 18. 1. 2019).

ale zaměřit se i na místní etnicko-sociální dynamiku, tedy např. soužití s kurdskou menšinou. V některých oblastech dochází k tenzím právě mezi Syřany a Kurdy, např. v rámci soupeření o místa v neformální ekonomice (více viz report Crisis Group).¹⁵ Zároveň je důležité, aby se pozornost neupírala jen na Syřany na úkor dalších skupin uprchlíků a migrantů, např. Afghánců.

Přestože na jednu stranu jsou posilovány snahy o začlenění Syřanů do života v Turecku (např. skrze postupný převod žáků do regulérního tureckého školství), je nutné myslet i na budoucí návraty. Měla by být posílena i příprava pro návrat do Sýrie a schopnosti, které jedinci využijí při obnově země svého původu. Nedá se však zobecnit, jaký postoj mají k návratu jednotliví Syřané, roli hraje řada faktorů. Vzhledem k vysokému počtu Syřanů, kteří v Turecku žijí, a jejich zapojení do ekonomiky (byť často neformální), je také otázkou možný dopad, jaký by jejich hromadný odchod na zemi měl. Rozvíjí se i syrské podnikání a investování.

Spíše než návraty již usídlených Syřanů jsou tedy limitovány příchody dalších osob ze Sýrie. Zároveň je snaha monitorovat existující populaci (v Turecku) skrze registraci. Ta je, kromě poskytnutí určitých základních práv, důležitá pro získání sociálních dávek, zapsání do školy, lékařskou péči apod.

Slib návratu, ač v krátkodobém horizontu jen stěží realizovatelný, je však až příliš snadno zneužitelný v časech voleb a vnitrostátní krize. V roce 2018 byl život Syřanů v Turecku poznamenán jak předčasnými prezidentskými a parlamentními volbami, kdy předvolební kampaně zvýšily jak napětí ve společnosti, tak ekonomickou krizi. V tomto kontextu bude zásadní i rok 2019, především proto, že se v Turecku chystají lokální volby, které mohou opět zvýšit napětí a posílit hlasy volající po návratu Syřanů zpět do vlasti.

3. UPRCHLÍCI V JORDÁNSKU A V LIBANONU

Dalším velice aktuálním námětem je srovnání uprchlických komunit ve dvou významných zemích Blízkého a Středního východu, ve kterých se shromáždilo velké množství migrantů. Jsou jimi Jordánsko a Libanon. Touto problematikou se ve svém policy paperu zabýval PhDr. Jan Daniel, Ph.D.¹⁶ Zdůraznil v něm, že přítomnost statisícových komunit syrských uprchlíků trvá v Jordánsku a Libanonu již sedmým rokem a obě země hostí nejvyšší počet uprchlíků v poměru k vlastnímu obyvatelstvu na světě. S délkou krize dochází k vyčerpávání zdrojů, se kterými uprchlíci disponovali po svém odchodu z domova, stejně jako k rostoucí únavě místního obyvatelstva. Uprchlickou krizi v zemích sousedících se Sýrií ale zároveň není možné vnímat izolovaně od místního politického a ekonomického kontextu. Byť mezi oběma analyzovanými státy existuje řada zásadních rozdílů (politický režim a jeho schopnosti na příchod uprchlíků reagovat), krize se v obou zemích odehrává ve stínu komplexní politické situace a dlouhodobých hospodářských problémů, které byly válkou v Sýrii a jejími následky ještě posíleny.

¹⁵ „Turkey’s Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions“, Crisis Group. Online: <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/248-turkeys-syrian-refugees-defusing-metropolitan-tensions> (cit. 9. 1. 2019).

¹⁶ *Sedmý rok uprchlické krize v Jordánsku a Libanonu: Klesající humanitární rozpočty a ekonomická krize*. Policy paper, Ústav mezinárodních vztahů, 12/2018. Online: http://www.dokumenty-iir.cz/Publikace/PP/Policy%20Paper_Daniel_prosinec_018.pdf?fbclid=IwAR3JLkw2OEWn2mav2A2RjN3WMr3wcdA0TKEoOvuJ7PxWSAH3jM1Y7733ifY (cit. 19. 1. 2019).

S vědomím potřeby komplexní reakce na nečekaně dlouhou a rozsáhlou uprchlickou krizi, která se nebude omezovat pouze na bezprostřední pomoc, začaly mezinárodní a neziskové organizace v minulých letech experimentovat s novými přístupy ke stabilizaci obou zemí. Mimo standardní humanitární asistence to znamenalo např. zřízení programů zaměřených na zapojení uprchlíků do lokálních ekonomik nebo podporu potřebných jak na straně uprchlíků, tak i hostitelských komunit. Významná část reakce na uprchlickou krizi se tak ocitla na pomezí mezi tradičně chápanými oblastmi humanitární a rozvojové asistence a jejich logiky. S délkou trvání uprchlické krize se ovšem dostavila tzv. únava donorů a postupná ztráta zájmu o některé agendy.

Jordánská reakce na uprchlickou krizi je ze systémového hlediska hodnocena jako poměrně dobře zvládnutá jak ze strany jordánského státu, tak i mezinárodních organizací. Za pomoci peněz poskytnutých konkrétně EU se např. podařilo významně zvýšit počet syrských dětí, které pravidelně chodí do jordánských škol. Na druhou stranu většina syrských uprchlíků je pro zajištění základních životních potřeb závislá na humanitární pomoci, více než 80 % z nich žije podle údajů UNHCR pod hranicí chudoby a více než polovina syrských uprchlíků je zadlužena. Ekonomickou situaci syrských uprchlíků se nepodařilo příliš zlepšit ani ekonomickému pilíři jordánského kompaktu, který nedostal vysokým očekáváním, jež do něj byla vkládána. Počet pracovních povolení dosáhl během roku 2018 pouze o něco málo více než poloviny plánovaných 200 000 a odhaduje se, že v jednotlivých měsících jich nebylo aktivních více než 45 000 vydaných na omezenou dobu. Kompakt nicméně přispěl ke zvýšení počtu legálně pracujících Syřanů v některých specifických sektorech, např. ve stavebnictví. Naopak, rozsáhlejší zaměstnávání uprchlíků v jordánském průmyslu a ve speciálních ekonomických zónách se spíše nezdařilo. Jordánské podniky přilákaly vzhledem k obecné ekonomické nestabilitě méně zahraničních investic, než bylo plánováno, a pracovní podmínky a mzdy u těchto pozic vyhovovaly pracovníkům z jižní Asie či Egypta více než Syřanům.

Jednou z nejčastěji zmiňovaných výzev je nicméně postupný přesun financování spíše na rozvojové projekty. Byť se s příchodem zimy finanční situace zlepšila, tak míra naplnění fondu pro humanitární reakci vedla v průběhu roku 2018 k omezování příspěvků na podporu základních potřeb uprchlíků a následně k negativním strategiím vyrovnání se s nedostatkem prostředků. Pokles humanitárního financování má negativní dopady také na nesyrské (jemenské, somálské nebo súdánské) uprchlíky v zemi, které často opomíjí i programy financované EU (např. podpora zaměstnání v rámci kompaktu).

Postupný odliv donorů a relativně nižší naplněnost fondu pro humanitární reakci, politický kontext a obecně enormní rozsah krize vede stále k řadě výzev a problémů i v Libanonu. Trvá tak nutnost pomoci v oblasti základních potřeb uprchlických komunit, neboť více než dvě třetiny syrských uprchlíků žijí pod hranicí chudoby (více než polovina pak pod hranicí absolutní chudoby), řada z nich v dlouhodobě nevyhovujících přístřeších a více než 50 % je nuceno řešit náklady na svůj pobyt v zemi zadlužováním. Snaha o vytvoření až 300 000 nových pracovních míst, z nichž více než polovina měla být pro Syřany, prostřednictvím zahraničních investic se ukázala jako nereálná.

Libanonská vláda, na rozdíl od Jordánska, přijala pouze vágnější plán reakce na krizi. To mimo faktu, že mezinárodní pomoc operuje jen se zajištěním základních potřeb uprchlíků a s omezeným posilováním jejich vlastních schopností, znamenalo také obtíže při koordinaci mezi řadou mezinárodních, národních a lokálních organizací a autorit. Na některé skupiny nicméně krize dopadla výrazněji. I když relativně funguje program, který měl zajistit vzdělávání uprchlíků v libanonských školách (podle údajů UNHCR studuje cca 68 % dětí od 7 do 12 let), tak vzhledem ke špatné ekonomické situaci uprchlických komunit a bariérám pro jejich stabilní zaměstnání se nedaří zapojit starší věkovou skupinu (od 12, resp. 15 let výše) ani do vzdělávání, ani na trh práce. Zároveň byť mezinárodní pomoc zdůrazňovala snahu o zlepšení situace všech potřebných komunit, uprchlická krize a omezení financování UNRWA ze strany USA se velmi negativně podepsalo na kvalitě života palestinských uprchlíků v zemi. Právě u Palestinců byl také zaznamenán zvýšený počet pokusů o útěk z Libanonu do Turecka a Evropy.

I přes změny probíhající v syrském konfliktu a utlumení přímých bojů na velké části syrského území se dá odhadovat, že uprchlická krize v Jordánsku a Libanonu neskončí v krátkodobém horizontu. Ani přes nátlak ze strany libanonské vlády se uprchlíci zatím masově nehodlají vracet zpět do Sýrie. V Jordánsku jsou návraty v krátkodobém horizontu zvažovány pouze mezi 8–15 % uprchlíků. Mezinárodní reakce se tak v kontextu dlouhotrvající krize a jejích dopadů na jordánskou a libanonskou populaci v minulých letech posunula ke snaze o integrované jednání, které by kombinovalo humanitární a rozvojové aspekty. Byť rozvojová část agendy zůstala v případě jordánského a libanonského kompaktu i řady dalších projektů za původními očekáváním, jedná se o potřebné rámování probíhající krize (či krizí), jež reaguje nejen na humanitární výzvy, ale i na špatnou ekonomickou situaci hostitelských zemí a několikaleté vysídlení uprchlických komunit.

4. EVROPSKÉ REAKCE NA MIGRAČNÍ KRIZI Z ROKU 2015

Migrační krize z roku 2015 měla zásadní dopad nejen na situaci v jednotlivých dotčených zemích, ale také na celkovou strukturu mezinárodních vztahů v Evropě. Svým rozsahem vyvolala řadu silných a rozdílných reakcí, a to jak uvnitř jednotlivých zemí, tak i na celoevropské úrovni. Touto problematikou se ve svém policy paperu zabýval PhDr. Jan Bečka, Ph.D. Zdůraznil v něm, že migrace se stala v řadě evropských zemí tématem politické a společenské diskuze, přičemž v řadě zemí došlo k sekuritizaci, vyhrotila se protimigrační stanoviska, která pak zásadně ovlivnila politické kampaně jednotlivců i celých stran a hnutí. Zároveň však vlna migrace do Evropy, a zejména do některých cílových zemí Evropské unie (SRN, Velká Británie, Francie), odhalila určité nedostatky (*shortfalls/gaps*), s nimiž se potýká nejen EU jako taková, ale i jednotlivé členské státy. Evropská unie a vlády hlavních cílových i tranzitních zemí byly opakovaně kritizovány nejen za nečinnost (či nedostatečnou činnost) směřující k zastavení či alespoň výraznému omezení nelegální migrace do Evropy, ale rovněž za to, že nebyly schopny občanům dostatečně vysvětlit důvody svých rozhodnutí a opatření.

Výše popsané problémy se nevyhnuly ani České republice, byť doposud nebyla cílovou a dokonce ani primární tranzitní zemí nelegální migrace. I přesto se právě problematika migrace stala jedním z důležitých témat kampaně jak před

volbami do Poslanecké sněmovny v říjnu 2017, tak před volbami prezidentskými v lednu 2018. Navíc pro některé politické strany, občanské iniciativy a hnutí i nadále zůstává tématem. Tato účelová sekuritizace celospolečenského migračního diskurzu by se mohla stát nebezpečím pro společenskou soudržnost, a tak je třeba se zabývat otázkou, jak jí efektivně čelit.

Sociologické průzkumy provedené v posledních letech trvale poukazují na dva klíčové aspekty tohoto problému. Za prvé, že ve společnosti je zakořeněna hluboká nedůvěra vůči migrantům (zejména z některých regionů – Blízký východ, severní Afrika, subsaharská Afrika), přičemž ovšem většina respondentů se s žádným migrantem osobně nesetkala. Za druhé, většina oslovených respondentů má téměř nulové povědomí o reálném stavu migrace do ČR (např. počet uchazečů o azyl, počet kladně vyřízených žádostí atp.) a o celkové politice ČR v oblasti migrační a azylové politiky. Většina obyvatelstva neví nic o koncepci integrace cizinců a postupech při jejich implementaci, které pravidelně vytváří a aktualizuje Ministerstvo vnitra ČR.

Xenofobní postoje existují v každé společnosti a nedají se zcela eliminovat, ale jejich nárůst je pro společnost nepochybně hrozbou. Proto je důležité, aby relevantní vládní instituce hledaly způsoby, jak bojovat proti šíření dezinformací ohledně migrace a soužití s cizinci, a aby byly zároveň schopny občanům vysvětlit, jaké kroky podnikají jak k zajištění bezpečnosti ČR, tak i společenské soudržnosti. Ačkoliv ČR má poměrně dobrou koncepční základnu pro řešení otázky migrace, v tuto chvíli postrádá ucelenou komunikační strategii (STRATCOM) vůči veřejnosti. Situace je dále komplikována tím, že navzdory pravidelné mezirezortní spolupráci a konzultacím není doposud jasné, kdo by měl být ústředním gestorem vypracování a implementace takovéto strategie. Zkušenosti z podobných oblastí (např. boj proti hybridním hrozbám) ukazují, že není vždy ideální, aby gestorem byl přímo rezort, do jehož gesce daná problematika spadá nejvíce (v tomto případě např. MV ČR). Ideálním řešením by bylo, aby jako gestor a „komunikátor“ politiky ČR a kroků v praktické rovině byl Úřad vlády ČR – tak to ostatně např. u hybridních hrozeb bylo původně zamýšleno a reflektuje to i provedený Audit národní bezpečnosti z roku 2016. Zároveň je pro udržení věrohodnosti takovéto komunikační strategie nezbytné, aby byla jednotná – pokud se zástupci jednotlivých ministerstev a dalších státních institucí budou opakovaně vyjadřovat k problematice migrace rozdílně (v některých případech naprosto protichůdně), nemá podobná strategie šanci na úspěch.

Migrační krize z roku 2015 však rovněž poukázala na určité nedostatky v připravenosti členských států EU na to čelit podobným jevům. V případě ČR to je především dlouhodobá personální nenaplněnost Policie ČR a nedostatek expertů, kteří by byli dostatečně proškolení v oblasti boje proti nelegální migraci. Je nutné zdokonalovat strážní službu (ostraha hranic), prvotní screening migrantů, jazykovou vybavenost (dostupnost tlumočnicků) atp. Některé tyto problémy lze nárazově řešit vyčleněním dodatečných personálních kapacit z řad příslušníků Armády ČR, ale i zde platí, že zkušenost s řešením podobné problematiky ve většině případů chybí. Zároveň není dostatečně rozpracována a prakticky vyzkoušena ani problematika spolupráce ozbrojených složek v této oblasti, nejsou zavedeny postupy pro případy krizového nasazení, přesně určeny kompetence atp. Tyto nedostatky by měly být řešeny nikoliv vnitrozoborně, ale, podobně jako

komunikační strategie, na celovládní/celostátní úrovni. Zároveň by bylo vhodné, aby se pravidelně (i v době, kdy migrace nedosahuje úrovně z krizového období) pořádala cvičení, která by umožňovala praktické ověření existujících schopností a připravenosti podobnou situaci řešit.

Bezpečnostní aspekt nelegální migrace má však samozřejmě i mezinárodní rozměr. Česká republika podporuje činnost agentury FRONTEX, která se zabývá otázkou ochrany vnějších hranic EU a migrace. Zároveň v roce 2015 vyslala příslušníky ozbrojených složek (Policie ČR, Armáda ČR) na podporu zemím nejvíce zasaženým migrační krizí (např. FYROM, Slovinsko). Minimálně v případě vyslání příslušníků AČR se však jasně projevila existující právní omezení s ohledem na možnost rychlého nasazení v zahraničí. V roce 2015 byl tento problém řešen *ad hoc* způsobem, ale jelikož se podobná situace může s velkou pravděpodobností opakovat i v budoucnu (a nejedná se pouze o nelegální migraci, ale o celou škálu podobných krizových situací), bylo by vhodné upravit stávající právní praxi tak, aby tyto potřeby reflektovala flexibilněji.

5. MIGRACE ZE SUBSAHARSKÉ AFRIKY DO EU

Mnoho migrantů do Evropy přišlo také z oblasti subsaharské Afriky, přičemž mnoho skutečností napovídá, že tento trend bude nadále pokračovat. Problematikou migrace ze subsaharské Afriky do EU se zaměřením na Nigérii a ČR se ve svém policy paperu zabýval Mgr. Jan Prouza, Ph.D. Zdůraznil, že migrace obyvatel subsaharské Afriky (SSA) do Evropy představuje klíčovou výzvu jak pro evropské státy (zvláště pak státy EU), tak i pro jejich subsaharské protějšky. V zemích SSA v současnosti žije více jak 1 miliarda obyvatel, přičemž se jejich počet prudce zvyšuje a dle odhadů OSN se do 30 let více jak zdvojnásobí. To bude mít mj. za následek i radikální změnu současných směrů migračních toků, neboť už nebude možné, aby 80 % migrantů odcházelo do jiných zemí v rámci regionu, protože ty už budou samy značně přelidněné (např. hustota populace v Nigérii bude v té době okolo 420 osob na km², což bude více jak trojnásobek lidnatosti v ČR). Logickou destinací pro velkou část migrantů tak budou země EU, které jsou bohaté, geograficky nejbližší, klimaticky příznivější, a které mají navíc dlouholetou historii v přijímání afrických migrantů, kteří se v ní díky tomu mohou opírat o existující příbuzenské, klientelistické či jinak solidární sítě a vazby.

Rostoucí trend migrace z afrických zemí je patrný již v současnosti, kdy migranti z Afriky tvoří téměř 2/3 ilegálních migrantů. Jedná se přitom především o mladé muže od 18 do 35 let, kteří mají základní, středoškolské či dokonce univerzitní vzdělání. Rozhodujícím motivem jejich riskantní cesty do Evropy jsou zejména ekonomické (75 %) a bezpečnostní (30 %) důvody, zvláště pak vysoká míra nezaměstnanosti a nedostatek ekonomických příležitostí, obojí často doprovázené konfliktem v regionu či vnitrostátními konflikty a nestabilitou.

Současně s prudkým nárůstem africké populace v produktivním věku dochází v Evropě k opačnému trendu. Proto se nabízí otázka, zda by nebylo možné využít řízenou migraci z Afriky jako jedno z řešení problémů, jež souvisejí se stárnutím evropské populace. Vedle této příležitosti však nárůst africké populace znamená i rostoucí příležitost pro české (a evropské) podnikatele, kteří by pomocí vhodně zaměřených projektů B2B, joint ventures apod. mohli přispět k tvorbě pracovních míst přímo v afrických zemích, čímž by se redukovaly i hlavní (tj. economic-

ké) motivy migrace. Česká republika se v těchto aktivitách může opřít o dobré jméno našich výrobků i o intenzivní vazby s africkými státy v minulosti, a bylo by tak škoda těchto možností nevyužít. Existuje však celá řada překážek, na něž bychom se měli nejprve zaměřit, pokud chceme budoucí migraci ze SSA využít jako příležitost, a nebýt tak jen pasivními pozorovateli a objekty případných hrozeb plynoucích z neřízené migrace.

V krátkodobém horizontu by ČR měla zintenzivnit bilaterální i multilaterální podporu boje proti pašeráctví, obchodu s lidmi a dalším kriminálním aktivitám s tím spojeným. Velká pozornost by se měla zaměřit zejména na situaci v Maroku, Alžírsku a Libyi. Stranou zájmu by neměly zůstat ani skupiny organizovaného zločinu, které působí na území ČR.

Je nutné, aby ČR neustále navyšovala svůj podíl na oficiální rozvojové pomoci, ke kterému se zavázala v rámci Agendy 2030 – tj. do roku 2030 dosáhnout podílu 0,33 % HND. V roce 2016 tento podíl přitom činil pouhých 0,14 % a v roce 2017 dokonce poklesl na 0,13 %. Tento fakt značně zpochybňuje neustále opakované „zaklínadlo“ o řešení migrace v zemích původu, a tím i celou Strategii migrační politiky ČR.

Migrace ze SSA musí být vnímána v dlouhodobém horizontu, nikoliv v horizontu jednoho či dvou volebních období, protože současná „krize“ může být vzhledem k demografickému vývoji SSA takřka bezvýznamnou epizodou ve srovnání se situací za 20 let. Tomu musí odpovídat i tvorba koncepcí.

Demografický vývoj SSA by měl být pojímán především jako příležitost, a to jak vzhledem ke stárnutí a vymírání české populace, tak i vzhledem k obrovským ekonomickým příležitostem pro české firmy. Téma migrace by se mělo stát součástí diskuzí o budoucnosti českého penzijního systému jako jedno z řešení jeho budoucí krize při odchodu „Husákových dětí“ do penze. Vzhledem k profilu migrantů (mladí muži se základním či středoškolským vzděláním) by bylo vhodné podpořit jejich rychlé vzdělání v učňovských oborech, s nimiž mají často zkušenosti (viz německý způsob zrychleného uznání neformálních dovedností v rámci učňovských oborů v kombinaci s intenzivními jazykovými kurzy). Podpora takových kurzů by měla hned několik pozitivních dopadů – 1) urychlila by vstup migrantů na pracovní trh, 2) pomohla by vyřešit nedostatečný zájem o učňovské obory a jejich nucené zavírání a 3) zlepšila by mediální obraz migrantů. Ekonomické náklady spojené s těmito kurzy by navíc mohly být sdíleny i s podniky, které se potýkají s nedostatkem zaměstnanců z daných oborů.

Více jak dekádu proklamovaná slova o diverzifikaci českého exportu by se konečně měla promítnout i do personálního složení ministerstev ČR skrze posílení či spíše vytvoření pracovních pozic zabývajících se spoluprací se zeměmi SSA (zejména MPO, MZ, MZe či MŠMT). Pronikání na africký trh je totiž stále mezi českými exportéry vnímáno jako rizikové, panuje o něm celá řada předsudků a pojí se se značnou mírou nedůvěry, která je spojena s dlouhotrvajícím nezájmem české vlády o systematickou podporu podnikatelských aktivit v SSA. Absence významnější státní podpory v minulosti nutila české podnikatele spolupracovat s různými zprostředkovatelskými organizacemi (zejm. obchodními komorami), které však často sledovaly spíše své vlastní zájmy než zájmy svých klientů, čímž přispěly k výše zmíněné skepsi vůči africkému trhu. Vzhledem k velké úloze autority a reálnému vlivu politických představitelů v afrických politických systémech

je nutné, aby se na podpoře českých podnikatelských subjektů aktivně podíleli i vrcholní státní představitelé, kteří dávají jednání klíčovou politickou váhu, prestiž a tím i udržitelnost dojednaných dohod. České podniky přitom mohou nabídnout celou řadu exportních komodit, které vytvoří nová pracovní místa v zemích SSA, výrazně zvýší efektivitu jejich zemědělské produkce (např. zemědělská technika, vodní pumpy a studnařské stroje, stroje na zpracování potravin atd.) či úroveň zdravotní péče. Aktivní roli by mohlo sehrát i MŠMT, které by v synergii s českými podniky mohlo podporovat přenášení poznatků a moderních technologií v rámci učňovského školství.

Pro efektivní boj s ilegální migrací ze subsaharské Afriky je nezbytná hlubší koordinace mezi všemi zúčastněnými aktéry, zejména mezi MZV, MPO, MV, MŠMT, ČRA, EGAP, ale i neziskovým sektorem. V tomto ohledu je naprosto zásadní vypracování jednotné strategie ČR vůči (subsaharské) Africe, o které se mluví již několik let bez žádného hmatatelného výsledku. Strategie by jasně vymezovala společné cíle, ale i kompetence a odpovědnost jednotlivých aktérů, včetně průřezových aktivit (inspiraci lze čerpat v zemích západní Evropy, např. ve Španělsku).

Zahraniční rozvojová spolupráce se v SSA zaměřuje na velmi relevantní oblasti, neboť zemědělství, vzdělání a podpora B2B projektů jsou do budoucna klíčové oblasti pro vytváření nových pracovních míst pro stále rostoucí africkou populaci. Pro smysluplnou realizaci ZRS je však také nutné posílit přítomnost našich zastupitelských misí v zemích SSA a zvažovat i rozšíření nízkého počtu prioritních zemí.

Vzhledem k zásadní úloze vzdělání pro tvorbu pracovních míst by ČR měla více podporovat spolupráci ve vzdělání (zejména skrze studentské i akademické mobility) a odstranit dosud existující absurdní překážky pro hlubší internacionalizaci studia na českých středních a vysokých školách (zejména zcela nelogický proces uznávání dokončení středoškolského studia). MŠMT by se mělo začít hlouběji zabývat „internationalizací doma“, která je v českém školství zoufale podfinancována.

ZÁVĚR

V roce 2015 do zemí EU přišlo téměř jeden milion uprchlíků, převážně ze zemí Blízkého východu (Sýrie, Irák, Írán), Středního východu (Afgánistán, Pákistán) a Afriky (Eritrea). Jejich hlavními destinacemi se dlouhodobě staly Německo, státy jižní Evropy (Řecko, Itálie, Španělsko), Francie, Velká Británie a některé další státy západní Evropy (Švýcarsko, Švédsko). Proto se v evropských zemích začalo hovořit o migrační vlně nebo dokonce o migrační krizi. Jedná se o vysoký počet lidí, kteří utíkají před válkou, nacházejí se mimo svou vlast a mají oprávněné obavy především o svoji bezpečnost a nedílně s tím i o svoji budoucnost. Chybí u nich prvek individualizovaného pronásledování, a tak jim může být udělena tzv. doplňková ochrana. V zemích EU nadále platí, že podmínky pro legální migraci si stanovují státy samostatně, stejně jako sankce za migraci nelegální.

Pokud jde o Evropu, velkým problémem je sekuritizace migrační krize a její mocný průnik do společenského i politického diskurzu. To vše pak umocňovalo hluboce zakořeněnou nedůvěru a dokonce i xenofobní strach z přistěhovalců a z toho, jak negativně ovlivní sociální, ekonomickou, politickou a zejména bez-

pečnostní situaci v evropských zemích. Vlády řady členských zemí EU se dostaly pod silný tlak. Byly oprávněně kritizovány za nedostatečnou úroveň komunikace s obyvatelstvem, především za to, že nedokázaly dostatečně vysvětlit pohnutky a důvody svých rozhodnutí.

Počínaje rokem 2015 lidé před válkou prchali nejen do zemí EU, ale také do mimoevropských zemí. Do Turecka se uchýlovali hlavně Syřané, přičemž dočasná pomoc se změnila v dlouhodobou situaci a Turecko je zemí, která hostí nejvyšší počet Syřanů na světě. Jedním z hlavních aktérů, který se do řešení syrské migrační krize zapojuje, je Evropská unie. Mezi jejími vlajkovými projekty hraje velmi důležitou úlohu *Emergency Social Safety Net* (ESSN). V přístupu k velice početné syrské komunitě v Turecku se hlavní pozornost zaměřuje nejen na podmínky jejího současného života v Turecku, ale také na její postupný návrat zpět do Sýrie a rozvíjení schopností využitelných při obnově rodné země.

Dalšími neevropskými zeměmi, do kterých se uchýlilo mnoho uprchlíků, jsou Jordánsko a Libanon. V první z nich byla situace dobře zvládnuta, i když tam čtyři pětiny syrských uprchlíků žijí pod hranicí chudoby a více než polovina z nich je zadlužena. Úspěchem je to, že se zvýšil počet legálně pracujících Syřanů, a to zejména ve stavebnictví. A tak hlavním úkolem zůstává pomoc při zajišťování základních životních potřeb uprchlických komunit. Libanonský přístup k syrským uprchlíkům byl ve srovnání s Jordánskem vágnější. Dosavadní vývoj ukazuje, že uprchlická krize ani v jedné z těchto zemí neskončí v krátkodobém horizontu.

Pokud jde o ČR, ta patří mezi země s nízkým počtem mezinárodních migrantů. Na cizince (bez migrantů) připadá pouhých 5 % obyvatelstva, nízký je i počet zadržených migrantů a žadatelů o azyl. Česká veřejnost má velmi nízké povědomí o reálném stavu migrace, a tak dobrou základnu pro překonávání nedostatků představuje Komunikační strategie České republiky k migraci, která dokonce určuje koordinátora implementace. Ale ještě zůstávají rezervy v jejím naplňování. K významným úkolům pro nejbližší budoucnost patří zejména dosažení personální naplněnosti Policie ČR, zdokonalení strážní služby (především ochrana státních hranic), profesionality při prvotním screeningu přicházejících migrantů, jazykové vybavenosti a dosažení náležitého počtu i úrovně expertů na problematiku migrace.

Na mezinárodní úrovni, zejména při zapojení do činnosti agentury Frontex, je třeba dořešit problém dosavadního právního omezení. Cílem je, aby příslušníci ozbrojených sil ČR mohli být co nejrychleji nasazováni do misí v zahraničí. To si vyžaduje náležitou úpravu stávající právní praxe, tak, aby byla flexibilnější. Dále je nutné postupně zvyšovat podíl na oficiální rozvojové pomoci, která musí být pojímána jako jeden z pilířů Strategie migrační politiky ČR. Další výzvou je vytvoření systému pro integraci přicházejících cizinců, a to zejména cestou zvyšování jejich odborné připravenosti a zdokonalení jejich jazykové vybavenosti. Z toho také vyplývají úkoly pro soustavné zlepšování koordinace mezi všemi zúčastněnými aktéry, zejména MZV, MPO, MV, MŠMT, ČRA, EGAP a také neziskového sektoru.

DOPORUČENÍ

Z pohledu mezinárodního práva jsou pro ČR velmi důležité dva klíčové dokumenty. Prvním z nich je *Globální kompakt pro bezpečnou, řízenou a legální migraci*, *Global compact for safe, orderly and regular migration*. Ten byl přijat na mezivládní konferenci v Marrákeši konané ve dnech 10.–11. 12. 2018, s podporou Valného shromáždění OSN 19. 12. 2018, přičemž ČR byla spolu s Izraelem, Maďarskem, Polskem a USA jedním z pěti států, které hlasovaly proti jeho přijetí. Druhý dokument má název *Globální kompakt pro uprchlíky* (*Global Compact for Refugees*) a byl přijat Valným shromážděním OSN 17. 12. 2018, tentokrát i s podporou České republiky. Podrobnější rozbor obou dokumentů předloží doc. Bílková v rámci řešení projektu v roce 2019.

Z podrobné analýzy života Syřanů v Turecku vyplývá, že i přes snahy o jejich začlenění do života v Turecku, je nutné myslet i na budoucí návraty. Měla by se posilovat příprava pro návrat do Sýrie a schopnosti, které jedinci využijí při obnově země svého původu.

Zkušenost z Jordánska a Libanonu ukázala, že jednou z nejnaléhavějších výzev je nicméně postupný přesun financování spíše na rozvojové projekty. Více než dvě třetiny syrských uprchlíků žijí pod hranicí chudoby, nadále trvá nutnost pomoci v oblasti základních potřeb uprchlických komunit.

Pokud jde o ČR, ta se podílí zejména na činnosti agentury Frontex. Její zapojení se řešilo především *ad hoc* způsobem. Jelikož se podobná situace může s velkou pravděpodobností opakovat i v budoucnu (a nejedná se pouze o nelegální migraci, ale o celou škálu podobných krizových situací), bylo by vhodné upravit stávající právní praxi tak, aby tyto potřeby reflektovala flexibilněji.

V krátkodobém horizontu by ČR měla zintenzivnit bilaterální i multilaterální podporu boje proti pašeráctví, obchodu s lidmi a dalším kriminálním aktivitám s tím spojeným. Velká pozornost by se měla zaměřit zejména na situaci v Maroku, Alžírsku a Libyi. Stranou zájmu by neměly zůstat ani skupiny organizovaného zločinu, které působí na území ČR. Pro efektivní boj s ilegální migrací ze subsaharské Afriky je nezbytná hlubší koordinace mezi všemi zúčastněnými aktéry, zejména mezi MZV, MPO, MV, MŠMT, ČRA, EGAP, ale i neziskovým sektorem.